
БІЛОРУСЬКИЙ ЕТНОС В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПАЛІТРИ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

УДК 94(477)

Махова О.Ю. (Mahova O.Y.)

Національного університету кораблебудування ім. адмірала С.О. Макарова

Білоруський етнос є найменш дослідженим внаслідок часткової асиміляції. В статті досліджується історія білоруської національної меншини на Півдні України.

***Ключові слова:** етнос, національна меншина, асиміляція, геосоціум, етносвідомість.*

The representatives of many nationalities reside on the South of Ukraine. The author of the article considers the representatives of every nationality have made their contribution into the economic development of the region and produced the unique colour of the South Ukrainian culture. The Byelorussian national minority is one of the least investigated.

***Keywords:** etnos, national minority, assimilation, geosotsium, etnosvidomist'.*

Значна частина білорусів осилилася на території України у XVI-XVII ст., зокрема в Києві, Черкасах, Каневі, Звенигороді, Луцьку.

У другій половині XVII – першій половині XVIII ст. переселення білорусів і Україну значно посилювалося. Вихідці з Білорусі поселилися на спустошених війнами Подніпров'ї, Волині, Слобожанщині.

Наприкінці XVIII – першій половині XIX ст. великих масштабів набула міграція поміщицьких селян із білоруських вотчин на вільні землі Причорномор'я.

Внаслідок цього утворилися білоруські села на Миколаївщині, в межиріччі Інгульця та Інгулу.

У 30-40-х роках ХІХ ст. на південь України було переселено декілька тисяч сімей дрібної білоруської шляхти, позбавленої дворянських звань після польського повстання 1830-1831 рр. [1].

Моноетнічні білоруські села організовані у 1812 р., коли "їх землі і будинки були передані військовим поселенням". Були засновані села: Засілля (з 1922 року – Бармашове), Явкіне, Снігурівка, а також Старосілля Великоолександрівського району, Новоросійське Скадовського району на Херсонщині.

Протягом ХІХ ст. створювалися і деякі інші білоруські поселення: с. Кисилівка (1846 р.) Снігурівського району, с. Романівка (1841р.) Березнегуватського району Миколаївської області, які заселилися вихідцями з Августовської, Ковенської, Віленської, Вітебської та Могилевської губернії [2].

Представники кожної національності знайшли рідну оселю на Півдні України, зробили знаний внесок в розвиток та неповторний колорит культури південноукраїнських міст та містечок [3].

Протягом тривалого часу білоруський етнос поповнювався значно менше, аніж іноетнічні групи південного українського краю.

Якщо у 1859 р. білоруси складали 4% від усього населення регіону, у 1887 р. вже тільки 3,3%, в той же час німців було 4,3%. На другу половину ХІХ ст. частка білорусів склала 0,7% від усього населення краю при 54,9% українців і 22,1% росіян.

В кінці ХХ ст., білоруське населення залишалось малочисельним. Так, за статистичними відомостями, в Миколаївській області білорусів налічується 14,5 тис. чол. Близько цієї цифри їх кількість і в Херсонській та Одеській областях [4].

Неоднаковість локально-побутових умов проживання білоруських поселенців, тиск культури та звичаїв з боку оточуючого населення, обумовили

специфіку етнічного діалогу, взаємодії та їх наслідків. Якщо відповідні компактні поселення білорусів у Херсонській області – села Новоросійське, Лазурне Скадовського району, с. Старосілля Великоолександрівського району до другої половини ХХ ст. в тій чи іншій мірі й зберегли рідну мову на побутовому рівні, і значну частину своїх фольклорних традицій, хоча в більшості своїй зазнали акультурації з боку українців, то жителі сіл Засілля (Бармашове). Явкіне та Снігурівки, розташованих у межах 30-60 км від Миколаєва при переписі населення, проведеного вже в 1926 р., називали себе росіянами.

В той час, втративши більшість ознак національно-художнього та побутового-обрядового змісту, мешканці названих населених пунктів і в кінці ХХ ст. зберегли в пам'яті свою етнічну приналежність, засвідчуючи: "говорять, що ми білоруси". Конкретним доказом залишились окремі слова із колишнього діалекту "прийдець", "у тебе", які зустрічаються й у російськомовному побуті.

Збереження нащадками білорусів перших хвиль переселення (порубіжжя XVIII-XIX ст.) мовно-діалектних особливостей при майже повній втраті інших складових традиційно-побутової культури, свідчать про їх акультурацію автохтонним українським населенням, а в приміських умовах – українсько-російським побутово-культурним середовищем.

Зберігаючи етносвідомість на рівні причисення себе до етноніму – "білоруси", поповнюючи кількісно своє етносередовище, навіть за рахунок представників інших етногруп, наприклад у разі шлюбного союзу. В той же час, непоміченими наприкінці ХХ ст. залишались деякі спроби відродити свою побутово-культуру, в тому числі й фольклорно-музичну національну спадщину. Підтвердженням цього є той факт, що навіть в кінці 90-х років в південноукраїнських областях білоруські національно-культурні товариства, які об'єднують чисельні етнічні групи, що проживають в регіоні.

Усвідомлення білоруським етнікосом своєї етнічної історії, умов та часу переселення свідчить, що повної асиміляції не відбулося, що й залишає надію на можливість відродження традиційної культури [5].

Сучасний стан фольклорно-музичної традиції білорусів південноукраїнського краю виявляється на локальному, ніж на загальнодіаспорному рівні. Причиною цього виступають різні соціально-побутові чинники в їхній різній комбінаториці:

- 1) тривалість проживання в новому геосоціумі;
- 2) побутові умови проживання: моно поселення або ж сумісно з іншими етногрупами в межах одного поселення [6].

При довгих контактах етносів, у межах однієї держави майже завжди виникає проблема міжнаціональних шлюбів. У народів з близьким, спорідненим етнічним походженням можлива інкорпорація іншого етносу, яка можлива між слов'янськими народами [7].

Відсутність краєзнавчих джерел, які свідчили б про особливості побуту, звичаїв, сімейних, календарно-обрядових та інших, у тому числі й фольклорних традицій білоруської діаспори, доводить необхідність ретроспективного звернення до питань функціонування відповідної сфери народної культури в колишніх місцях побутування, перш за все в Могилівщині.

Література:

1. Наулко В.І. Карта сучасного етнографічного складу населення Української РСР. – К., 1966. – С.179.
2. Історія міст і сіл Української РСР: Миколаївська область. – К., 1971. – С.203. 228, 255, 474.
3. Бойко Я. Переселення селянства на Південь України в період капіталізму (60-ті – 80-ті рр. ХХ ст.). // ІV Республіканська наукова конференція з історичного краєзнавства. – К., 1989. – С.593.
4. Национальный состав населения Николаевской области. Статистический отчет. // Южная правда. – 1 сентября 1990.
5. Макаренко О.П. Нариси з історії етномузичної культури Півдня України. – М., 2001. – С.78.

6. Макаренко О.П. Про народну культуру білоруської діаспори Причорномор'я: традиції і сьогодення. // Актуальні проблеми історії та культури України: Збірник наукових праць. Ч.1. – Миколаїв – Одеса. 2000. – С.19-21.

7. Лозко Г. Етнологія України. – К., 2001. – С.168.